

membri obrtvalnic je torej to, da ne bode navedenih immisij. Je li ta pogoj dan ali ne, to sodi upravno oblastvo.¹⁾

Menim torej, da ugovor posrednih immisij po sedanjem našem pravu sosedu niti ne podaje zasebno-pravnega naslova, protiviti se stavbi, da mu torej zaradi teh ugovorov ne pristojata „actio negatoria“.

Ako torej vsa ta razmišljanja primerjamo z uvodno navedenim pravorekom višjega dež. sodišča Graškega, tedaj lahko izvajamo:

1.) „Actio negatoria“ za pozvano pravdo ni povse izključena, nego je dopustna zaradi ugovorov neposrednih immisij, nedopustna pa zaradi ugovorov posrednih immisij;²⁾ ako pa stojimo na stališči, da vse posredne immisije niso dovoljene, tedaj pa je dopustna tudi zaradi teh immisij.

2.) Razen „actio confessoria“ je pozvana tožba tudi lahko lastninska tožba („rei vindicatio“, „actio Publiciana“).

3.) Ta pravorek je torej kot splošno navodilo mnogo preozek in ne pošteva vseh dejanskih razmer, ki utegnejo nastati pri nameravanih stavbah.

I. Kavčnik.

Dotike prava in naravstva.

5. Pravna kazen.

(Dalje.)

Kakeršna je naobrazba katerega naroda, takšna je uredba njegovega pravosodstva — kajti nekakšno obliko pravosodstva, če prav včasih jako surovo, ima vsak narod, ako je došel do nekolike družbinske zveze — takšna je torej tudi v obče oblika njegovega kazensstva. Te razlike se najbolje očitujejo v lestvici kazenski, poleg tega pa v obrazcih kazenskega posto-

¹⁾ Glej Mayerhofer III. str. 608; Randa, Wasserrecht str. 133 in nasl.; odl. najviš. sod. z dne 15. oktobra št. 9405, Gl. U. 11930.

²⁾ Prim. tudi odloč. z dne 31. januarja 1866 št. 10737 Gl. U. 2367 in prej na strani 200 navedeno odločbo v „Ger. Zeitg.“ št. 34 z 1873. l.

panja. Oblike pravosodstva afriškega so gotovo manj zapletene, nego one v stari Angliji. Sicer pa zmes in zveza takšnih človeških mrvic, kakeršna je pri afriških divjakih, ne more biti drugače Źzdana nego po jednodni, krepki, brezobzirni, na jeden jedini smoter zroči, goli sili. Kazensko pravo se sploh zrcali v značaji vsakega naroda. „Kazensko pravo“, takó pravi Ihering, „je narod sam“ (Vermischt. Schrift. 1879 str. 157). Pri menj ali več naobraženih narodih navadno Źže pretinja kazni brzda večino duhov; v najobraženejših pa je „upotrebljevanje kazni“ proti „zrelosti naroda“ uprav v „nasprotnem razmérji“, takó da pri naposled imenovanih družbah kazen vedno bolj pojemlje z napredujočo obrazbo (Ihering: ibid. str. 229 in 158). Znamenje, in to očitó znamenje tega ugodnega razmerja se opazuje dandanes menda po vsej Evropi, zlasti pa v Angliji in Belgiji, kjer je v kazensko pravo uveden celó običaj, da se zvršitev kazni v določenih slučajih odlaga („odlog kazni“), da pa to pravico obsojenec po novem prestopku ali zločinstvu izgubi. Takšna naredba je pogojnemu pomiloščenju jednaka. Takšna opazovanja pa kažejo kot s prstom na pravo bistvo in svrho kazni, katera je vse nekaj drugega nego, surova premoč silnejšega ali pa podvojena divja strast.

Pravna kazen mora, dasi v ožjih mejah, imeti naravstveni pomen. Kakor je naravstvu namen, da zvršuje zakone prirode in razuma, kateri samó oznanjuje večne zakone prirode, takó ima pravna kazen nalog, da zvršuje pred vsem naravstveno blagost družbe. S tem je povedan glavni pojem pravne kazni. Pravo naj torej v človeški naredbi, katera se „kazensko pravo“ imenuje, pred čuva naravstveno ohranitev družbe, zastopa torej pred vsem drugim vsem drugim naravstvene koristi družbe. Ako bode pravo to v prvi vrsti storilo, ni se za tvarne koristi nikakor bati; le-te so neobhodne posledice naravstvenih koristij. Vse druge koristi torej, dasi so važne, stojé v kazenskem pravu v drugi vrsti, ker so samó posledice naravstvenih koristij družbinskih. Od tod izhajata oblika in pojem pravne kazni: pravna kazen v svoji slednji svrhi ni, nego prisiljevanje družbeniko v naravstveno žitje. Ta pojem kazni je samó posledica tesne sorodnosti, katera po naših sprednjih razpravah vlada med naravstvom in pravom. Sicer bi kazen

v pravu ne bila nego „bátina“, katero je nalagal nekđaj birič, ali pa samó „denarna bátina“, katero nalaga današnje državljansko pravo, ali pa temnica, v katero obsoja kazensko pravo, — same vnanje reči brez nikakega blažjega namena, razun da se prestopnik dene v neprijetno telesno in duševno stanje, kar pa družbi nepesredno nič ne koristi. Poudarjati naravstveni značaj kazni je tudi zategadelj treba, da se njena zloraba prepreči, sosebno pa zató, da se obseg in učinek kazni opredeli. Kazen bi tudi nesmiselna naredba bila, ako ima samó svoj zanikaven značaj, da namreč veljá samó za zlo, a ne tudi za dobrotstvo, katero učinja družbi in družbeniku. Ta za glavja naj drobneje dokažem.

Kazen kot prisilno sredstvo ima svoje vzroke v nedostatkih človeške naravi, v slabem razumu, v nekajosti volje in v kratki previdnosti človeški. Pravo je namreč prikaz obče ali družbinske volje, katera stoji višje nego pojedinčeva; saj pravo naj brani družbo v nje obstanku, a ob jednom pojedinčevo osebnost in svobodnost. Ako pa družba hoče obstati kot osebnost, treba jej je naravstvene podloge kakor pojedinemu bitju in poleg tega podpore članov njenih. Ako nima njen obstanek naravstvene podloge, t. j. upravičenega bitja pred zakoni božjimi in prirodnimi, in ako jej manka družbeniške podpore, tedaj ne more trdno obstojati in živeti, ker bivati in živeti more jedino to, kar nosi pogoje svoje životnosti v sebi in kar se ob jednom ravna po zakonih prirode. Družbo pa, kakor sem gore pokazal, vežejo in krepčajo najbolje obče ali vkupne koristi. Po vkupnih koristih se družbe ločijo od nespametnih čed, katere je sila zjedinila ali pa jih je naneseo naključje. Dokler bode družba čuvala obče in zasebne koristi svojih družbenikov in dokler jo bodo člani podpirali pri tem delu (to pa bodo radi storili, ako je družbinskemu vodstvu v resnici do tega namena), dotlej bode družba obstojala in krepko živela, ako so jej tudi vnanje okolnosti ugodne. Pri tem nikakor ni treba, da vsak član brez izjeme družbo in njeno voljo pripoznava in podpira, kar bi seveda bilo najbolje. Ako bi se ta tirjatev v istini morala izpolnjevati, potem bi uže mnogotere družbe več ne bilo! Nego dosti je, ako krepkejši in pametnejši del družbenikov resno hoče in zahteva obstanka družbe. Potem je sila na njegovi strani in družba

stojí dosti trdno. Pri tem še prave večine družbenikov ni potreba. Ne po glavah in njihovem številu, nego po moči in razumu hotečih družbenikov se računi in pošteva sila in prevaga v družbah. V tej opazki vidim najkrepkejši razlog proti družbeniškem nauku (socijalizmu), ki se mej drugim poziva na pretežno število glav. V dokaz rečenega nam je vsaka, tudi najmanjša občina, v kateri ne gospodari nikjer prava t. j. številna večina občinarjev, nego volja modrejše in zató močnejše njihove večine; to „modrost“ je sevéda jemati v odnosnem (relativnem) smislu, ker prave in dosledne modrosti je v človeških družbah, katere si s povprečno „modrostjo“ zadovoljujejo, le malokje najti.

Ima pa li — vpraša se zdaj — večja moč in sila v družbi tudi pravico, da slabši del družbe prisiljuje v pokorščino ali v priznavanje svoje oblasti? Z drugimi besedami: je li kazen t. j. prisiljevanje slabših v pripoznavanje prava t. j. obče volje tudi naravstveno dovoljeno? — Kajti tega ni smeti vprašati, ali je kazen sploh možna? Da brez bivanja močnejših članov družbe kaznovanje ne bi bilo možno, je preočividno, a še nima nobene pravne opravičenosti v sebi. Odgovor na obé gore stavljeni vprašanji zavisi popolnem od naravstvenega bistva dotične družbe. Ako je značaj kake družbe po njenih svrhah v naravstvenem smislu urejen t. j. ako je družba na naravstvenih podlogah in z naravstvenimi svrhami osnovana, da namreč hoče zvrševati prirodne in naravne zakone, tedaj je tudi z naravstvenega stališča upravičena, in tedaj so njene naredbe tudi naravstvene t. j. razumne, in družbeniki so kakor proti sebi samim takó proti taki družbi zavezani v pokorščino in podložnost. Oni se torej morajo hoté ali posiloma pokoriti družbinskim poveljem. In v tem slučaju, da je namreč družba naravstvena, je tudi kazen, katero nalaga pravo po pravosodstvu, opravičena v naravstvenem in pravnem smislu. Pametnejši članovi družbe imajo z jedne strani zavezanostji proti samim sebi in morajo svojo osebnost braniti proti zoprnim osebnostim, z druge strani imajo oni na podlogi vsečloveškega nagona k življenju nasproti menj razumnim in na volji slabšim dolžnost, dobrohotnosti zvrševati, in delajo to s tem, da svoje sodružbenike v prid vsej družbi k njim neznanemu dobremu na pravi pot zavračajo, da tu tudi smejo rabiti silo in

nujo, ako se nerazumniki svobodno ne hoté pokoriti. Taki člani družbe, kateri družbi, na naravstveno podlogo osnovani, odtegajo svojo pripomoč, podobni so nedoraslim, slaboumnim in nezamerljivim ljudém, da-si so menda najbistrejšega duha in pri polnem razumu in zdravju. Dvojno je namreč zdravje, dušno in naravstveno, a le-tega ne dostaje nespametnikom. Da bi tako postopanje proti nespametnikom bilo zoper naravstveni zakon osebne svobodnosti, ne veljá, ker ta svobodnost pomenja soglaševanje z dobrim in zakonitim po samolastnem odločevanju, tega pa ni pri nespametnikih, kateri naravstvenih in drugih zakonov ali celó ne znajo ali pa, če jih znajo, ne hoté poslušati. Ako bi pa svrha kake družbe bila nenaravstvena (takšne družbe so n. pr. nekdanja hunovska država, barbarske, roparske družbe i. dr.), tedaj so tudi njene svrhe nenaravstvene, in kazen, katero taka družba nalaga, ne zavezuje družbenikov, ker je po svojem bitju neupravičena. To izhaja iz bistva naravstvene svobodnosti, katera pomenja samó odločevanje za dobro in blago, nikakor pa ne za naopačno in dobremu nasprotno. Nenaravstvena povelja, nepravčnosti, katere bi izhajale od takih družb in katere se na podlogi trdnih naravstvenih in pravnih načel in zakonov kot take dajo dokazati, (to se pa pri urejenih družbah jako redko godí, ako namreč družbeniki imajo in tudi povzdigujejo svoj glas v upravnem in pravnem vladanju družbe) — niso zavezne, a kazni, po takih poveljih naložene, ne bile bi pravedne.

To razpravljanje je bilo neizogibno potrebno, da se svrha, bistvo in podoba pravne kazni določi jasno in trdno. V gore povedanih pogledih tičé nekatere meje proti sedanji uredbi javnih kaznij. Kazen je s strogo pravnega t. j. družbinskega stališča samó prisiljevanje družbenikov v ohranitev naravstveno opravičenih družb, da zvršujejo družbinske zavezanosti. Iz tega izhaja, da je kriva ona trditev, češ da javna ali družbinska kazen ne služi v drugo, nego v prosto prisiljevanje družbenikov, da zvršujejo družbinsko voljo, bila ta obrnjena na katero koli svrho, naravstveno ali tudi nenaravstveno. Prosto ali jednostavno bivanje kake družbe same na sebi, bodi z nenaravstvenim ali z nikakim očitim namenom družbinskim, na pr. služeče jedino v nasičenje nekaterih oseb, nikakor ne daje pravne t. j. druž-

binski veljavne pravice kaznovanja. Družbe glede na pravico svojega bivanja ne veljajo za las več, nego pojedinci; niti onim, niti tem po naravstvenih zakonih ni dovoljena vsakeršna samovolja do sodruženikov.

To pravilo, izvirajoče od pravno-naravstvenih premišljevanj, nikakor ni v pravu vselej veljalo, kakor bi menda kdo mislil. ‚Rigoriſti‘ ali osorniki prava, kakor tudi ‚poveſtničarji‘ pravniſki kazni niso smatrali za drugo, nego za prosti protilek zakonovim preſtopkom. Kazen je po njih mnenji upotrebljevati ſamó, ako je kakov izrecni zakon preljomljen. „Nijedne kazni brez kazenskega zakona!“ — to je bilo in je ſe zdaj njih geſlo (prim. Glaſer-ja o tem: Geſam. kl. Schrift. I., ſtr. 35). Ihering je naſprotnega mnenja: „Nijedne kazni brez krivde!“ (Ihering: Vermischt. Schrift. ſtr. 221). Gotovo je kaznovanje ſamó zaradi prelomljenja kazni, a brez daljnega naména — neſmiſelno, kakor bi gotovo neſmiſelno bilo zahtevati, naj ſe zakoni dajejo jedino, da ſe dajejo, brez ozira na to, kakerſni in čemu ſo zakoni. Tudi z modroſlovnega ſtaliſčá, ne ſamo z druſbinskega, nikakor ne veljá geſlo takózvane ſamosvrhe kakega bitja t. j. „bodi, da je le“, brez vpraſanja: „čemu da bodi“. Zá-ſe ni, kakor znano, nijedna ſtvar na ſvetu, nego vse ſo vkupne, zvezane; zato tudi nijedna ſtvar ni ſamosvrſna t. j. ſama na ſebi ſvrha ſvojemu bivanju. Reſnično bode jedino pravilo, koje tirja: „vsi za vse“, „vse za vse“, „nič za-ſe ſámo!“ — V ſrednjem veku ſe je kazen „za prid druſtveni“ ſmatrala, kar že ſtoji naravſtvenemu namenu bliſje ter na pravni t. j. druſbinski podlogi (Glaſer o ſrednjeveſki kazni: Geſ. kl. Schrift. I., ſtr. 12). Denaſnje pravo je najbrſ Glaſer-jevega mnenja. Po tega učenjaka nazoru ima kazen dvojno ſvrho: obrambo občih naravſtvenih koſtitiſ („verſkih, naravſkih“, pravi Glaſer) in ob jednem varſtvo zasebniſ koſtitiſ („povračanje zasebniſkom“ pravi Glaſer: ibid I., ſtr. 44 do 45). Ako naj torej pravo tudi zasebniſke koſtitiſ brani razen občih, tedaj izhaja, da mora ona tudi narodne pravice brani, katere vſekakor ne ſtoje niſje, nego zasebniſke, pač pa v ſredini mej obema. Vſaka naravſtvena, po prirodniſ zakonih bivajoča koſtiſ, torej tudi narodnoſtna, ima ſvojo pravno upravičenost.

Družba je, kar se ne dá dovolj poudarjati, proizvod nekaj prirodnih okolnostij, nekaj človeške volje. Da je ona v resnici jako umetna naredba človeška, in da jedino nje bivanje ni še po sebi upravičeno, ako nima ob jednom višje t. j. naravstvene podklade in svrhe, da torej družba ni za las bolj upravičena biti, nego vsak pojedinec, to uči prosti pogled na njen obstanek in na sredstva, po katerih se ohranja. Da pa je umetno sestavljena, to se vidi iz težav, katere prizadeva nje ohranitev vladarjem in hraniteljem njenim; to delo gotovo ni laglje, nego ohranjenje pojedinčeve bitnosti; katero je dostikrat ali povprek jako težavno. Pomislimo samo, koliko truda, koliko naporov in močij treba v skupščinsko (parlamentarno) delovanje! Koliko truda je, dokler se glasovi zedinijo, recimo, za jeden sam zakon! Naj se dalje pomisli, koliko trenja močij pretrpi državni stroj, samo da sopíše in se pomika naprej! Naj se ne zabijo razne pogibeli, katere preté obstanku družbe, in to ne samo od zunaj, od njenih, noč in dan prežečih sovražnikov in zalezivcev, nego tudi od notranjih neprijateljev! Da je lažniva utešba, češ, ta in ta družba je uže toliko stoletij prestala in še stoji, to kaže vsaka vojna, vsaka vstaja, v kateri se boj bije za naravstveno upravičenje njenega postanka in obstanka. Ali pa tu menda sodelujejo tudi prekočutne moči? Lahko; saj modrost državnikov in pametnost ter požrtvovalnost državljanov res ni vselej tolika, da bi raztolmačevala čudovito bivanje in ohranitev tolikih in tolikih družb sredi najljutejših neprijateljev in viharjev. Lahko, pravim, bi bilo, da, kakor trdi Proudhon (njegovih naukov sicer nikakor ne odobrujem), ima pojedinec „vlastito“ (immanentno) „pravico do življenja“, kot proizvod prirode, da takó tudi družbe, ki pa po svoji naravi niso večne, imajo svojo „vlastito“ svrho, katera jih vzdržuje nasproti vsem pogrěškom družbenikov in takó tudi svojo „pravico do bivanja“. Vender pa ne bi hotel svetovati, da se naj družbeniki preveč zanašajo na ta dvoumni nauk, kateri se ne dá za trdno podpirati niti po navadnem razumu niti po božjem zakonu, niti po Darwin-ovi nauki, katera ne pozna „vlastitih svrh“, niti trdnih in stalnih oblik bitja, še manj pa „pravice do življenja“, k večjemu pravico do „boja za bitek“. Bolje in varneje se mi vidi opominati družbe in družbenike, naj ti z modrimi zakoni in

modrim ter pravičnim pravosodstvom podpirajo obstanek svojih družb ter zanje skrbe, žrtvujoč blagó in življenje.

Drugo načelo, izvirajoče iz bistva kazni, slove: kazen bodi utemeljena ne samó v nje koristnosti družbinski, nego tudi v zasebnem pravu in v svobodnosti pojedincev. To pa pomenja, da kazen naj ne služi samo tvarnim, nego tudi naravstvenim svrham družbe in družbenikov. Kakó „trezno“, kakó „prosto“ in „tvarinsko“ je po Iheringovih izrazih zasebno pravo, katero skoro nalaga izključivo „denarne kazni“ razun v slučajih nagrdjenja (Ihering: Kampf u. R. 7. nat. str. 75; Verm. Schrift. str. 223)! Kakó bi takšna kazen oblaževala človeštvo v naravstvenem in družbinskem pogledu in pospeševala občo blagost?

Prigovarjalo se mi bode: stvarnega (objektivnega) pravosodstva je treba! Gotovo, hvalevreden in zaželjen namen je ta, da se stvarna škoda, katero je kdo zakrivil, prelomivši zakone, čim bolj možno preceni razdelno od osebe prestopnikove in poišče taka kazen, katera škodo popravi. Takó si vsaj mislim „stvarno sodstvo“, katero bi se naj iznašlo, ker še ni najdeno. Ali — in na to treba gledati — dá se li sploh čin popolnem ločiti od storilca in kazen od kažnjenca? — Ako se je treba pri obsojanji čina in primerjanji kazni ravnati po činu samem, potem se to menda bolje ne doseže, nego ako se rabi to-le dvojno merilo: prvo, kolikor je možno popraviti v resnici stvarno in ob jednom naravstveno škodo; drugo, kakó se naj isti čin v bodoče najbolje zabrani in ukloni, da ga storilec ali druge osebe ne ponové. Vse drugačne proceno, razmernosti (proporcijonalitete) in pretehtavanja činov in prikladne mu kazni ne zadevajo stvari same, nego so samovoljne domišljenke, ker še ni najdeno stvarno merilo, po kojem se da meriti čin. Naj samó jednega primera spominjam: mnogih stopenj kazni, katera je postavljena na jedino tatvino — „zapor od jednega dne do dveh, treh let“ (o tem prim. Holtzendorff-a: Das Verbrechen. d. Mord. u. die Todesstrafe od str. 217 napr.). Bolje in prikladneje nego vsa pretehtavanja razmer med krivdjo in kaznijo in vse razpravljanje takozvanih „pravnih škod“ ali „pravnih prestopkov“, bolje, pravim, bilo bi popravljanje one namiselne (idealne) škode, katero so ali družba sploh ali pa nje družbeniki trpeli, tako da kazen ne bi bila drugo, nego sredstvo, po katerem

se stanje cele družbe in vseh družbenikov popravi in zopet popoljša. A ta popoljšek je namiselen, uzoren, ne v številkah in tegah procenljiv. To bi bilo jednotno merilo vseh kaznij in njih izbor ter velikost bi se tem pôtem še najbolje proračuniti dala. A ta procena kazni je strogo naravstvena procena.

Iz naravstvenega bistva kazni pa, katera naj popravi kaljeno naravstveno razmerje v družbi, izhaja dvojna njena oblika: prvič poravnanje (restitution), drugič čuvanje (caution). Po kazni poravnanja naj se dosega povračanje onega stanja v družbi, katero je bilo pred kaljenjem družbe po zločinstvu, kedar je poravnanje sploh možno, kar je v zasebnem pravu običajno možno, na pr. pri tvarnem oškodovanji; a tudi v javnem pravu, dokler družba obstoj, katera je po zločinstvu trpela. Namen kazni, katera obstoja v čuvanji, je okovarjenje (unschädlichmachung) in ob enem popoljšanje storitelja, da se vsaj novo hudodelstvo ne učini; ta kazen se dá najbolje upotrebljevati v kazenskem pravosodstvu. A vsaka misel na maščevanje, na osveto in na kakeršnekoli muke za prestopljeno pravo je nesmisel in prazno dejanje, vsaj s pravnega stališča, katero ima pred očmi jedino družbinsko blagostanje. Takih čuvstev — ko bi le družbi kaj pomogla! — družba ne sme gojiti, ako se noče sama slepiti. Kakor nema priroda nima čuta za žaljeni prirodni zakon, takó mora družba preteklost pregoreti in skrb imeti o bodočem čuvanji. Čutiteljnost (semtimentalnost) v pravu več kvara napravlja, nego odurnost; ti lastnosti sta sicer obé kvarni, ker obé zasleplujeta kaznitelja.

Škoda, katero je napravilo prelomljenje zakonov v družbi, z večine ni popravna v stari podobi; zato je tudi vsako togovanje in tarnanje, kakor tudi vsako razgretje zaradi njega nespametno. Po naravstvenih pravilih previdnosti in pazljivosti ne ostane drugo, nego začuvanje storilca t. j. prestopnika in hudodelnika, ali pa — in ta ozir v kazni ni manj vreden — njegovo izkoriščenje na prid družbi. Pravna kazen torej nikakor ni in ne more biti nekakšna osveta in pokora prestopnikova za storjeno zlo, kakor se beseda kazen v navadnem smislu jemlje, nego samó čuvarica proti bodočemu zlu. Na ta način se dajo vse štiri, doslej obično naštevane kazni: plašenje, čuvanje, popoljšavanje in pravičnost (prim. Holzendorff-a: Das Ver-

brechen d. Mord. u. str. 14 in drugod) skřčiti samó na dvojico : na poravnanje, katero bi zastopalo ‚pravičnost‘, in na čuvanje, katero bi obsegalo ostalo trojico kaznij. Da ‚plašenje‘ ni, nego prazno poskušanje, dokazuje bistrourmno Jul. Glaser (Gesamm. klein. Schrift. I., str. 39); ono namreč naposled ni drugo, nego vzklic na samovoljno podložnost zakonom.

Res je, novi kazenski postopnik, ako bode le količkaj milejši, nikoli ne bode smel, nadejati se privoljenja ljudskega mnenja, katero živi v zastarelih podedovanih predsodkih o kazni. „Kazen“ ljudém veljá za „povračilo“, a ne samo tvarne, nego tudi nekake naravstene in pravne škode. Kako čudovito smešne so nekatere nauke o pravnih kaznih, na pr. o „ius talionis“ ali, po našem, o zamenjalni kazni: „lom za lom, roko za roko, zob za zob“ (prim. Holtzendorff-a: ibid str. 191 nasl., 216 nasl.)! Da je ta kazen z večine neizvedna, čisto samovoljna in nerazumna, kaže prvi pomislek; a ljudstvu tega nikdar ne dokažeš, kakor tudi ne, da se zemlja vrti okolo solnca, a ne naopak. Gore sem omenil, da je poravnanju v zasebnem pravu več prostora, nego v kazenskem, kjer bolj čuvanje veljá. Včasih, se vé, je tudi v kazenskem pravu poravnanje možno, da se namreč povrne „status quo ante“, na pr.: oporekanjem ali preklicem žaljene časti, pri zmajanji upanja, pri zlobnih lažeh in sličnem. Načelo ‚osvete‘ ali ‚maščevanja‘ bilo bi v pravosodstvu prav tako otročje, kakor tleskati ob tla v jezi ali kakor je Kserkses bičal Helespontsko morje, ker mu je mostove razdrlo, ali kakor staroslovenska navada, proklinjati oblake in nebó ob nevihti in tresku. Kakor sploh pojedinec, takó bodi družbinska oblast pri kaznovanji svobodna strasti in vsake jeze, ako noče kazen zgrešiti družbinskega namena, namreč popraviti naravstveno škodo, katero je napravil zločinec družbi. Krivda storilčeva, t. j. njegov zli namen in njegova zlobna volja se ne dasta neposredno in naravnost poplačati s kaznovanjem. Krivda — kaj je ona v resnici? Včasih dobro preudarjen namen zlobneža, ki hoče po vsej sili škodovati drugim, včasih pa mimohodna misel, ki se brž premeni v čin in dejanje. Ali se hoče storjeno napraviti nestorjeno? Ako ima kazen več biti, nego izražanje pravične ali „svete“ jeze zaradi prestopkov kakega družbenika, ali zaradi njegove malomarnosti, ali njegove zlobnosti, ako hoče ona v

resnici poravnati kaljeno stanje stvari, tedaj se mora pri bodočnosti početi poravnanje, ker preteklost ni več v rokah človeških. Ono „ravnotežje“, katero naj „pravica“ napravi med „méro zla in med krivdo“ (Ihering: Vermischt. Schrift. str. 163), ne dá se postaviti drugače, nego popravljanjem naravstvenega mišljenja storilčevega (krivčevega). Lahko, da ta popravek družbe ostane dalječ za prvotnim stanjem, o čemer si pravnik ne domišljujejo Bog zna kaj, meneč, „da kazenska sredstva zaostajajo za pravno škodo napravljeno“ (Holtzendorff: Das Verbr. d. Mord. i. t. d. str. 233) t. j. z drugimi besedami in naravnost, da škoda dostikrat ali z večine sploh ni popravna, — a možno je tudi, da se vsaj ponavljanje jednake škode začuva, ali, in možen je tudi ta slučaj, da-si redek, da se škoda ne samó popravi, nego celó poravnanjem preseže. To se dá storiti na dvojni način: po tvarnem povrnjeni škode ali po naravstvenem, da se krivec poboljša in kot vzboljšani član družbe ne popravi samó škode, nego pribavi čez to škodo še dobrotstev družbi. Se vé, v isti obliki se to dostikrat ne dá zvršiti, kakeršno je namreč bilo njegovo zločinstvo, da bi poravnanje izpolnjevalo se uprav nasprotnim činom, ker na pr. ubitega ne more nikdo v življenje obuditi, kar pravniki zovejo „povračilo po zakonu jednakosti“ (primerjaj o tem Holtzendorff-a: ibid. str. 233); a v drugačni obliki je poravnanje mnogokrat možno, torej priporočljivo.

(Dalje prihodnjič.)

O razumljivosti, ki je zahtevamo od slovenskih pravnikov.

I.

V pravnih rečéh izvóden, izkušen in spréten rimski »juris prudens« je hotel, da je njegov zakon izražen takó, da ga vsakdor lahko razume. Vsi pravniki vsega svetá pripoznavajo táko zahtevo rimskih pravnikov kot upravičeno. In res vidimo tudi, kako so se rimski zakonodavci trudili, da so svojim državljanom dajali zakone, katerih določbe so dovršene takó, da je vsaka izmed njih, tudi če bi iz zakona vtrgana bila, kolikor se dostaje dotične do-